

Lelkes wikipédistaként és még lelkesebb könyvtárosként örömmel látogattam el Győrbe a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár „Wikimánia”, avagy a Wikipédiától a helyi wikiig című konferenciájára 2011. június 21-én. A három előadásból kettő a Wikipédia történetével és működésével, egy pedig a könyvtár wikialapú helyismereti enciklopédiájával ismertette meg a hallgatókat.

Damokos Bence, a Wikimédia Magyarország Egyesület alelnöke, a Wikipédia történetét vázolta. Az online enciklopédiák közvetlen előzményeinek az 1980-as évek végén megjelent CD-enciklopédiák, illetve a műfajában első multimédiás kiadvány, a *Compton's 99 Encyclopedia* tekinthetők. A Wikipédia két alapítója, Jimmy Wales és Larry Sanger első próbálkozása a 2000-ben létrehozott Nupedia volt.

Ennek szerkesztési folyamata nem különbözött a hagyományos enciklopédiákétól: a cikkeket szakértők írták, a szövegnek hétkörös ellenőrzési procedúrán kellett átesnie megjelenés előtt. Bár a tartalmat ingyenesen elérhetővé és szabadon felhasználhatóvá tették, a munkamenet lassúsága és a nehezen kezelhető szerkesztőfelület miatt a projekt sohasem vált igazán népszerűvé. 2001-ben elindult ugyanis az egyszerűbb és bárki által szerkeszthető Wikipédia. Az eredeti terv az volt, hogy az ide – álnéven vagy névtelenül bejelentkezett szerkesztők által – feltöltött anyagokból a legjobbakat átemelik a Nupediába. Ezt az elképzelést hamar felülírta az új projekt hatalmas sikere: néhány hónap alatt háromezerre nőtt a Wikipédia cikkeinek száma, míg a Nupedián a 2002-es zárásig huszonegy írást minősítettek ellenőrzöttnek és befejezettnek. Mára a kétszázhetven különböző nyelvű Wikipédián összesen tizennyolcmillió – csak az angolon három és félmillió – szócikk olvasható. Havonta tizenkétszázmilliárd lapletöltés történik.

A magyar nyelvű kiadást 2001-ben próbálták elindítani, de ekkor még nem szerveződött közösség a projekt köré, és szócikk sem született. A 2003. márciusi második kísérletet már siker koronázta. Mára százkilencvenháromezerre nőtt a cikkek, negyvennégy millióra a havi lapletöltések száma.

Az egyes nyelvi változatok szabályait az adott közösség határozza meg, a legfontosabb alapelvek azonban közösek. Az úgynevezett öt alappillér: a Wikipédia enciklopédia; törekszik az elfogulatlanságra, az összes releváns nézőpont megjelenítésére; tartalma szabadon – akár kereskedelmi célra is – felhasználható a forrás megjelölésével; minden szerkesztőtől elvárja a civilizált viselkedést; nincsenek kötött szabályok.

A felmérések szerint nemcsak a húszéveseké a Wikipédia: egy 2011. áprilisi adat szerint a szerkesztők 53%-a harminc év alatti, 19%-a harminc és harminckilenc év közötti, 28%-a negyven év feletti személy. 8%-uk rendelkezik doktori fokozattal, 18%-uk fejezte be MA-, 35%-uk BA-tanulmányait.

A Wikipédiában a fentebb közölt adatok ellenére is megvan a fejlődés lehetősége. Számos milliós nyelvnek (például a hétmillió beszélővel rendelkező madagaszkárinak) nincs még saját enciklopédiája. Afrikában és Indiában, ahol eleve alacsony az internet-penetráció, a világhálót használó kevesek közül sem sokan látogatják a Wikipédiát. A mára némileg elavult szerkesztőfelület megújításán is dolgoznak. A jövőben több videó, háromdimenziós kép feltöltésére lesz lehetőség, és fejlődni fog a tartalmak mobiltelefonos elérhetősége is.

Az online enciklopédia szerkesztési alapelveiről és gyakorlatáról *Tisza Gergő*, a Wikimédia Magyarország Egyesület elnökségi tagja tartott előadást. Meglátása szerint a közösségi tartalomszerkesztés alapja az egyszerű szoftver, a szabad tartalom és a közösségi normák rendszere. A szoftver jelen esetben a wiki, amelyet 1995-ben fejlesztett ki Ward Cunningham. A wikifelület jellemzője a gyors szerkeszthetőség, a szinte teljes transzparencia (minden szerkesztési esemény naplózódik és visszakereshető), a nagyon egyszerű jogosultságkezelés és a változásokról értesítő rendszer.

A Wikipédián elvárt viselkedési normák alapvetően nem különböznek a netes illemszabályoktól, a netikettől. A racionális vitához elengedhetetlennek tartja a civilizált hangnemet, a jóhiszeműség feltételezését, a tekintélyelv-ellenesség jegyében pedig az adott téma szakértőitől is a bizonyítékokat és az érveket. A döntéshozatalt a Wikipédia-történet korai szakaszában a „durva konszenzus”, azaz a megegyezésig hajtott vita jellemezte a szavazás helyett. A legfontosabb szabályok egyike az „ignore all rules” („ne törődj a szabályokkal”), amelynek lényege, hogy az irányelvek csupán a létező gyakorlat leírásaként funkcionálnak. A Wikipédián általában valóban fontosabb a szabály szelleme, mint maga a szabály. A szócikkek semleges nézőpontjának elvi és praktikus oka egyaránt van. A metanézópontból való szerkesztés, azaz a különféle nézőpontok ismertetése egyfelől lehetővé teszi az olvasó számára a szabad választást, másfelől segít leszerelni a döntően pszeudonim közösség önjelölt géniuszeit.

Az enciklopédia fejlesztéséhez szerkesztők, járőrök, mentorok, botgazdák, adminisztrátorok, bürokraták, ügyfélszolgáltatók és egyesületi önkéntesek járulnak hozzá. A hagyományos munkafolyamat hiánya miatt a cikkek folyamatosan változnak, a legjobb szövegeknek sincs végleges állapotuk. A tartalombővítéstől a kategorizáláson (tárgyszavazáson) át az idegen nyelvű cikkváltozatok linkeléséig tucatnyi, a szócikk minőségét javító tevékenység végezhető.

A Wikipédiával kapcsolatos problémákat négy csoportba sorolta az előadó. A *szerkesztési viták* külső szemlélő számára gyakran semmiségek miatt robbannak ki, mégis rengeteg energiát felemésztenek. Például száz nyomtatott oldalt tesz ki az a vita, amely akörül zajlott, hogy a szócikkekben a Kr. e. vagy az i. e. formát használja-e a szerkesztőség. A világnézeti kérdések körül forgó disputákból többnyire fájóan hiányzik a szakértelem. A *közösségi viták* állandó témája a kezdő szerkesztőkhöz való hozzáállás vagy a rég eltűnt, fontosabb szavazásokkor azonban „feltámadó” szerkesztők problémája. Az enciklopédia *kiegyensúlyozatlan* a benne megjelenő témák szempontjából: nemcsak a popkultúra felülreprezentált, hanem a reáltudományok is a humanióriákhoz vagy a közelmúlt a régmúlt-hoz képest. A *jogi problémákat* alapvetően az okozza, hogy a hazai és a külföldi szerzői jogi törvényeket rendkívül nehéz összehangolni és betartatni az interneten. Bizonytalan az árva – jogutód nélkül megszűnt kiadók által publikált – művek, a településcímer, de még a sarki fényképésznél készült igazolványképek felhasználhatósága is. (A bankjegyek digitális reprodukciójára is

csak 2010 februárja óta van lehetőség.) Mivel a Wikipédia szerverei az Amerikai Egyesült Államokban vannak, a rájuk feltöltött, Magyarországon közkinccsnek minősülő műveknek az ottani szerzői jogi szabályozásnak is meg kell felelniük.

A Győr-Sopron-Moson megyei wiki (<http://kitud.kkmk.hu/web/guest/wiki>) felépítését, létrehozásának folyamatát *Menneiné Várszegi Judit*, a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár osztályvezetője ismertette. A helyismereti enciklopédia a megyei könyvtár, a csornai Városi Művelődési Központ és Könyvtár, valamint a Határ Menti Területfejlesztési Szakkönyvtár által közösen fejlesztett, a három gyűjtemény online katalógusának közös használatát is lehetővé tevő Kisalföldi Tudástár (<http://kitud.kkmk.hu/web/guest/home>) részét képezi. Az adatbázis átfogó célja a lokálpatriotizmus erősítése, a helyi értékek bemutatása. Ennek jegyében szeptember végétől ötszáz, a csornai és a megyei könyvtár munkatársai által írt szócikk válik elérhetővé a portálon. A szövegek között kortárs és elhunyt személyek életrajzait, településtörténeteket, civilszervezetek, intézmények, lakóházak és kis templomok leírásait egyaránt megtalálják majd az érdeklődők. A cél nem a Wikipédián vagy másutt az interneten már elérhető tartalmak duplikálása, hanem feldolgozatlan témák megjelenítése online vagy offline – helyismereti, egyéb közgyűjteményi – források alapján, illetve szélesebb körben ismert személyek, intézmények, események helyi vonatkozásainak részletes bemutatása.

A szerkesztés megkönnyítésére módszertani segédlet, a megye településeit és azok honlapcímeit tartalmazó lista, valamint engedélykérő űrlap áll a munkatársak rendelkezésére. Mivel mindenki maga választhat témát, az „ütközéseket” a megírt és a tervezett (foglalt) szócikkek listájával próbálják elkerülni. Tartalmi szempontból izgalmas újítás, hogy az enciklopédia tárgyszórendszerét összekötik a könyvtári katalógussal.

A készítőik tanulmányozták a Wikipédia működését és alapelveit, de szabályzatukat a helyi igényeknek és lehetőségeknek megfelelően alakították ki. Fontos különbség, hogy a megyei wiki nem közvetlenül, ha-

nem szerkesztőségen keresztül lesz szerkeszthető. A cikkek ellenőrzés és javítás után kerülhetnek fel a portálra. Mivel a wiki helyi témákat dolgoz fel, a közgyűjtemények munkatársain kívül hivatásos és amatőr helytörténészeket, a helyismeret iránt érdeklődőket szeretnének megnyerni a projektnek.

A konferenciára nemcsak a színvonalas előadások és a rendkívül barátságos vendéglátás miatt gondolok vissza szívesen. A rendezvénynek helyet adó második emeleti olvasóterem előterében *Az 1960-as évek apróban* címmel állítottak ki közel kétszázötven aprónyomtatványt, plakátot, fényképet és használati tárgyat. A nyolc tárló tartalmát a könyvtár fél évszázada alapított, köteles példányokból és ajándékokból gyarapodó, hatvankétezer darabos aprónyomtatványtárából válogatták össze. A szemünk előtt kibomló múlt, a Győr-Moson-Sopron megyei hétköznapi történetének néma áradása arról győzhet meg bennünket, hogy a lokális történet nem (csak) lokális ügy. A hely története – mindannyiunk története.

Ahol ennyire sűrű a felidézhető múlt szövete és olyan példás rendben őrzik a felhalmozott tudásról tájékoztató adatokat, mint a győri megyei könyvtárban, ahol ezrével, témák szerint csoportosítva sorakoznak a helyi lapokban feltárt anyag cédulái a katalógusszekrényekben – nos, ott joggal bízhatnak abban, hogy mindaz, amit most és a jövőben közlétesznek a rájuk bízott javakból, a megyeinél jóval szélesebb közönség érdeklődésére tart számot. Kívánom, hogy egészségben, békességben növekedjék a Kisalföldi Tudástár, és kívánom, hogy minél több hozzá hasonló szülessen szerte az országban! ■

